

LIITE

Työehtosopimusten
uusien paikallisen sopimisen
mahdollisuuksien erittely

Sisällys

1. Kaupan työehtosopimus	3
2. Teknologiateollisuuden työehtosopimus	6
3. Kiinteistöpalvelualan työehtosopimus	8
4. Matkailu- ja ravintola-alan työehtosopimus	10
5. Tietotekniikan palvelualan työehtosopimus	12
6. Yksityisen sosiaalipalvelualan työehtosopimus	14

1. Kaupan työehtosopimus

Kaupan työehtosopimus on voimassa 1.2.2017–31.1.2018.

Työehtosopimuksen merkittävin muutos oli uusi vuosivapaajärjestelmä, jolla kilpailukyky sopimuksen mukainen työajan pidennys toteutettiin. Muita muutoksia työehtosopimukseen olivat mahdollisuus ottaa käyttöön 12 tunnin säännöllinen työaika varastotyössä. Uutta on myös mahdollisuus ottaa paikallisesti sopien käyttöön lyhyempi 7 päivän mittainen lomautusilmoitusaika sekä lyhytkestoisia sairauspoissaoloja koskeva oimailoituksenmenettely.

Työajan pidentäminen 24 tunnilla

Kaupan työehtosopimuksessa omaksuttiin muista aloista poikkeava tapa työajan pidennyksen toteuttamiseen. Työehtosopimukseen luotiin kokonaan uusi vuosivapaajärjestelmä, joka korvasi työehtosopimuksen aikaisemman arkipyhäsääntelyn. Vuosivapaajärjestelmän tarkempaan soveltamiseen ei sisälly paikallisen sopimisen mahdollisuutta.

Vuosivapaata ansaitaan kalenterivuoden aikana tehtyjen työtuntien ajalta siten, että kutakin toteutunutta 220 täyttä työtuntia kohti työntekijä ansaitsee yhden vuosivapaan. Kalenterivuoden aikana voi ansaita enimmillään 6,5 vuosivapaata. Vuosivapaat annetaan ensisijaisesti kokonaisina päivinä niiden ansaintavuonna. Yhden vuosivapaan arvo on 7,5 tuntia. Työntekijän aloitteesta voidaan sopia, että vuosivapaa korvataan rahassa joko tapauskohtaisesti tai pysyvämmiin, jolloin on noudatettava työehtosopimuksen paikallista sopimista koskevia määräyksiä (23 §).

Vuosivapaajärjestelmän vaihtoehtona on säännöllisen työajan pidentämien 37,5 tunnista 38 tuntiin viikossa. Tästä vaihtoehdosta on sovittava paikallisesti, eli vuosivapaajärjestelmä on työehtosopimuksen mukaan ensisijainen työajan pidennyksen toteutustapa. Paikallinen sopimus tehdään työehtosopimuksen 23 §:n mukaisesti.

Työehtosopimuksen 6 §:n 9 kohdassa on lueteltu myös muita työaikajärjestelyjä, jotka ovat mahdollisia vuosivapaajärjestelmän asemesta.

Näitä ovat:

- vuosityöajan lyhennys,
- 40 tunnin viikkotyöaika, pekkaspäivät ja vuosivapaajärjestelmä,
- 40 tunnin viikkotyöaika, pekkaspäivät ja arkipyhäjärjestelmä,
- henkilöstöpankki, ja
- työaikapankki.

Myös 40 tunnin työaikamuodon perusvaihtoehto on vuosivapaajärjestelmän soveltaminen, ellei ole paikallisesti sovittu vanhan arkipyhäjärjestelmän käytöstä.

Selviytymissopimus

Selviytymislauseke on otettu työehtosopimuksen osaksi varsinaisten työehtosopimusmääräysten jälkeen. Selviytymislauseke on voimassa 1.2.2017–31.1.2018 ja sopimuskauden lopussa työehtosopimuksen osapuolet tarkastelevat sen vaikutuksia kaupan alan työllisyyteen ja kriisivalmiuksiin. Kirjauksen mukaan tältä pohjalta ratkaistaan se, pidetäänkö lauseke jatkossa työehtosopimuksen osana.

Kaupan työehtosopimuksen selviytymislauseke on lähes identtinen matkailu- ja ravintola-alan työehtosopimuksen selviytymislausekkeen kanssa.

Jos sopimuskauden aikana paikallisesti yhdesä todetaan, että yritys on vakavissa ja poikkeuksellisissa taloudellisissa vaikeuksissa, voidaan paikallisesti sopia työsuhteen ehtojen määräaikaista sopeuttamisesta työvoiman vähentämisen välttämiseksi ja toimintaedellytysten turvaamiseksi.

Syyn pitää olla tilapäinen, työnantajan vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella oleva olosuhteissa tapahtunut muutos. Syy ei saa olla toimialan tavanomaisesta kilpailusta aiheutuva kysynnän heikkeneminen. Ennen neuvottelujen aloittamista on mahdollisuuksien mukaan tarkistettava muut työehtosopimukseen sisältyvät paikallisen sopimisen mahdollisuudet ja vaikutukset yrityksen tilanteelle.

Työehtosopimuksen mukaan selviytymissopimuksesta neuvotellaan ja sovitaan luottamusmiesten kanssa. Jos työntekijät eivät ole valinneet luottamusmiestä, selviytymissopimuksesta neuvotellaan yhdessä samanaikaisesti työehtosopimuksen soveltamisalaan kuuluvien työntekijöiden ryhmän kanssa. Sopimuksen voimaantulo edellyttää työehtosopimuksen soveltamisalaan kuuluvien työntekijöiden ryhmän keskuudessaan tekemää yhteistä päätöstä.

Selviytymissopimuksen voimassa ollessa työnantaja ei saa taloudellisin ja tuotannollisin perustein irtisanoa tai osa-aikaistaa työntekijöitä eikä lisätä vuokratyövoiman käyttöä. Jos kuitenkin työnantajan edellytykset tarjota työtä vähentyvät olennaisesti ja äkillisesti ennalta arvaamattomasta, työnantajasta riippumattomasta syystä, lomauttaminen on sallittu sopimuksen voimassa ollessa.

Paikallisella sopimuksella ei voida leikata (työehtosopimuksen mukaista) palkkaa tai työehto-

sopimuksen mukaisia palkan lisiä, sairausajan tai perhevapaa-ajan palkkaa tai muita palkan luonteisia eriä. Sen sijaan sopimuksella voidaan siirtää lomarahaa, sunnuntaityökorvauksen, lisä- ja ylityökorvausten (työehtosopimuksen mukaiset korotetut palkanosat) maksamisajankohtaa enintään 12 kuukauden ajalta. Osapuolet voivat sopia kuitenkin toisin tarkemmasta maksuaikataulusta selviytymissuunnitelmassa. Myös työvuoroluettelon julkaisuaikataulusta ja muuttamisen perusteista voidaan sopia toisin osana selviytymissopimusta.

Paikallinen sopimus voidaan tehdä siksi määräajaksi, jonka kuluessa yhteisesti arvioidaan edellytysten selviytymissopimuksen käyttämiseksi olevan voimassa, kuitenkin enintään vuoden määräajaksi. Mikäli sopimus tehdään vuotta lyhyemmäksi ajaksi, sopimus voidaan uudistaa, jos sen tekemisen edellytykset määräajan päättyessä ovat edelleen voimassa. Sopimusten enimmäispituus yhteenlaskettuna ei voi ylittää yhtä vuotta ensimmäisen sopimuksen alkamisajankohdasta laskettuna.

Sopimus tehdään kirjallisesti. Sopimus tulee päättää ennenaikaisesti, mikäli edellä kuvattuja perusteita sen voimassaolon jatkamiselle ei enää ole olemassa. Sopimus voidaan tehdä myös ehdolliseksi, yrityksen taloudellisen tilanteen kehityksestä riippuvaiseksi. Sopimus purkautuu voimaantulosta lukien, mikäli osapuoli syyllistyy olennaiseen sopimusrikkomukseen tai sopimus on saatu aikaan olennaisesti väärin perustein.

Lyhytaikaisesta sairauspoissaolosta ilmoittaminen

Työehtosopimukseen otettiin uutena asiana mahdollisuus sopia paikallisesti omailmoitusmenettelystä lyhytaikaisiin sairauspoissaoloihin

(työehtosopimuksen 16 §:n 3 kohta). Paikallisesti voidaan sopia menettelystä, jossa työntekijällä on mahdollisuus ilmoittaa lyhytaikaisesta työkyvyttömyydestään ja sen syystä työnantajalle ilman lääkärintodistusta. Sopimus voi koskea enintään kolmea kalenteripäivää kestäviä työntekijän omia sairauspoissaoloja. Työehtosopimuksen mukaan omailmoitusmenettely koskee vain lyhytkestoisia sairauksia (esimerkiksi flunssa ja vatsatauti), jotka eivät vaadi lääkärintoimintaa.

Paikallinen sopimus tehdään työehtosopimuksen 23 §:n mukaisesti. Sen mukaan sopijapuolina voivat olla työntekijä, työntekijät tai luottamusmies, ellei tietyssä työehtosopimusmääräyksessä ole toisin sovittu.

Paikallinen sopimus on tehtävä kirjallisesti. Se voidaan tehdä toistaiseksi voimassaolevaksi tai määräajaksi. Toistaiseksi voimassaoleva sopimus voidaan irtisanoa noudattaen kolmen kuukauden irtisanomisaikaa. Määräaikainen sopimus, joka on ollut voimassa yli yhdeksän kuukautta, voidaan irtisanoa kuten toistaiseksi voimassaoleva sopimus. Jos sovitettu järjestely on kuitenkin sidottu tiettyyn ajanjaksoon, järjestely jatkuu joka tapauksessa sen loppuun.

Lomautusilmoitusajan lyhentäminen

Työehtosopimuksen 5 §:n 9 kohtaan lisättiin mahdollisuus ottaa käyttöön lyhyempi seitsemän päivän mittainen lomautusilmoitusaika paikallisesti sopien. Paikallisen sopimuksen tekemisessä on noudatettava työehtosopimuksen 23 §:n määräyksiä. Asiasta on sovittava luottamusmiehen kanssa, jos luottamusmies on valittu.

Säännöllinen työaika varastotyössä

Työehtosopimuksen 6 §:n 3 kohtaan (säännöllinen työaika) lisätään varastotyötä koskeva mahdollisuus sopia työpaikkakohtaisesti 12 tunnin säännöllisestä työajasta. Paikallisen sopimuksen tekemisessä on noudatettava työehtosopimuksen 23 §:n määräyksiä. Asiasta on sovittava luottamusmiehen kanssa, jos luottamusmies on valittu. Sopimuksen johdosta vuorokautisen korotetun palkan raja nousee 12 tuntiin, mutta säännöllinen viikko-työaika on edelleen enintään 37,5 tuntia.

Työaikapankki

Työaikapankkia koskevat määräykset ovat osana työehtosopimuksen työaikapöytäkirjoja. Työaikapankki voidaan ottaa käyttöön sopimalla siitä työpaikkakohtaisesti työehtosopimuksen 23 §:n mukaisesti. Työaikapankkia koskeva pöytäkirja ei ole uusi, vaan se on sisällytynyt jo aikaisempaan työehtosopimukseen.

2. Teknoliateollisuuden työehtosopimus

Teknoliateollisuuden työntekijöiden työehtosopimus on voimassa 1.11.2016–31.10.2017.

Työehtosopimukseen lisättiin kilpailukyky sopimuksen perusteella työajan pidentämistä koskevat määräykset ja selviytymislauseke. Työehtosopimuksen mukaan neuvottelut palkkaratkaisusta käydään paikallisesti, eikä työehtosopimusratkaisu sisältänyt muutoksia palkkoihin tai muihin kustannusvaikutteisiin työehtoihin. Työehtosopimus sisälsi jo aiemmin mahdollisuuden ottaa käyttöön työaikapankki.

Työajan pidentäminen 24 tunnilla

Työehtosopimuksessa on todettu, että paikallinen sopimus työajan pidentämisestä tehdään vuosittainen kirjallisesti marraskuun loppuun mennessä. Sopimus on voimassa kalenterivuoden kerrallaan ja jatkuu tämän jälkeen toistaiseksi, ellei sitä irtisanota kirjallisesti viimeistään syyskuun loppuun mennessä päättymään kyseisen vuoden lopussa.

Paikallisen sopimuksen tekemisessä noudatetaan työehtosopimuksen määräyksiä paikallisesta sopimisesta (työehtosopimuksen 44 luku). Paikallisen sopimuksen osapuolena on pääluottamusmies, jos sellainen on valittu.

Paikallisen sopimuksen sisältö on sopijapuolten päätettävissä. Työajan pidentämisestä sovittaessa huomioidaan työpaikan käytännöt, tuottavuuden ja kilpailukyyn kehittäminen sekä työntekijöiden yksilölliset työaikat tarpeet.

Jos paikallista sopimusta ei synny, työnantaja voi harkintansa mukaan osoittaa työntekijälle työtuntijärjestelmän lisäksi säännöllistä työaika. Päivä- ja kaksivuorotyössä työnantaja voi osoittaa lisää työaika enintään 8 tuntia päivässä yhdelle lauantai-vapaapäivälle ja muutoin enintään 2 tuntia työpäivänä. Lauantai ei voi kuitenkaan olla arkitypä, arkitypäviikön lauantai eikä työajan tasaamisvapaapäivä.

Kolmivuorotyössä työnantaja voi osoittaa työntekijälle yhden enintään 8 tunnin työvuoron ja lisäksi neljä eri kertaa neljä tuntia kerrallaan, joko työajan alkuun tai loppuun.

Kilpailukyky sopimuksen mukainen periaate työajan pidentämisen toteuttamisesta ansiotasoa muuttamatta toteutetaan tuntipalkkaisilla työntekijöillä vähentämällä kolmivuorotyössä maksettavaa työajan tasaamislisää sekä leikkaamalla kaikkien työntekijöiden arkitypäkorvauksen määrää.

Kuukausipalkkaisten työntekijöiden kohdalla työntekijälle maksetaan normaali kuukausipalkka siitä huolimatta, että palkanmääräytymisjaksolle osuu työaika pidentäviä työtunteja.

Työajan pidennyksen johdosta tehdyn työn ajalta maksetaan työehtosopimuksen mukaan palkka. Tuntipalkkaisilla työntekijöillä periaate työajan pidentämisestä ansiotasoa muuttamatta toteutetaan siten, että työntekijöiden arkitypäkorvauksen määrää leikataan ja lisäksi kolmivuorotyössä maksettavaa työajan tasaamislisää vähennetään.

Selviytymissopimus

Työehtosopimuksen allekirjoitus pöytäkirjaan on kirjattu menettelytapa, jonka mukaisesti työpaikalla voidaan työnantajan ja pääluottamusmiehen

välillä kirjallisesti sopia työehtojen määräaikaisesta sopeuttamisesta työnantajaa kohdanneessa vakavassa taloudellisessa tai äkillisesti toteutuneessa tuotannollisessa kriisissä. Kriisi on täytynyt todeta yhteisesti yhteistoimintaneuvottelujen aikana taikka muussa yhteydessä.

Palkka- tai muita sopimusmääräyksessä erikseen lueteltuja taloudellisia etuuksia koskevien työehtojen sopeuttamisella pyritään ehkäisemään tai rajoittamaan kriisin vaikutuksia sekä näin turvamaan yrityksen ja työpaikkojen tulevaisuus.

Paikallisesti voidaan sopia palkka- tai muita taloudellisia etuuksia koskevien työehtojen sopeuttamisesta myös työehtosopimuksen vähimmäisehdoista poiketen. Muilla taloudellisilla etuuksilla tarkoitetaan lauantailisää, sunnuntaityölisää, vuoro-työlisää ja olosuhdelisiä sekä mahdollisuutta vaihtaa lomaraha vapaaksi.

Työntekijälle maksettavan palkan tulee kuitenkin aina olla vähintään hänen peruspalkkansa suuruinen. Palkkatakuu ei kuitenkaan koske tilannetta, jossa sovitaan täysimääräisen palkan maksun siirtämisestä myöhempään ajankohtaan.

Paikallinen sopimus tehdään kirjallisesti siksi määräajaksi, jonka kuluessa työnantajan taloudellisen tilanteen arvioidaan vakautuvan, kuitenkin

enintään vuodeksi kerrallaan. Määräaikainen sopimus voidaan irtisanoa kahden kuukauden irtisanomisaikaa noudattaen, jos sopimuksen jatkamiselle ei enää ole asiallisia perusteita.

Työaikapankki

Työaikapankkia koskeva määräys on työehtosopimuksen 19 §:ssä. Tämä sisältyi jo aikaisempaan työehtosopimukseen. Työaikapankin käyttöönotosta sovitaan työnantajan ja päaluottamusmiehen kesken. Työehtosopimuksessa on yksityiskohtaiset määräykset työaikapankin käyttöönottoa koskevan sopimuksen sisällöstä.

3. Kiinteistöpalvelualan työehtosopimus

Kiinteistöpalvelualan työehtosopimus on voimassa 1.2.2017–31.1.2018.

Työehtosopimukseen otettiin uutena määräyksenä mahdollisuus sopia paikallisesti lyhytaikaisesta sairauspoissaolosta ilmoittamisesta. Myös työajan pidentämisestä 24 tunnilla on mahdollista sopia paikallisesti.

Vaikka kilpailukyky sopimuksen tarkoituksena oli jatkaa työehtosopimusten voimassaoloa 12 kuukaudella ilman palkkojen korottamista, kiinteistöpalvelualalla työehtosopimukseen otettiin 1.4.2017 voimaan tuleva vähimmäispalkkojen taulukkokorotus, jonka suuruus on 1,25 % tunnilta. Kyse ei kuitenkaan ole yleiskorotuksesta, sillä korotus koskee vain vähimmäispalkkoja.

Työehtosopimus ei kuitenkaan sisällä työaika pankin käyttöönottoa koskevaa mahdollisuutta eikä selviytymislauseketta. Työehtosopimuksen allekirjoituspöytäkirjassa on todettu vain, että ”sopimusosapuolet perustavat työryhmän, joka neuvottelee työaika pankkia koskevista periaatteista 31.12.2016 mennessä”. Työaika pankkia ei kuitenkaan ole otettu osaksi työehtosopimusta. Selviytymislausekkeesta allekirjoituspöytäkirjassa ei mainita mitään.

Lyhytaikaisesta sairauspoissaolosta ilmoittaminen

Työehtosopimukseen otettiin uutena asiana mahdollisuus sopia paikallisesti lyhytaikaisista sairauspoissaoloista ilmoittamisesta (työehtosopimuksen 11 §:n 6 kohta³). Paikallisesti voidaan sopia menettelystä, jossa työntekijällä on mahdollisuus ilmoittaa lyhytaikaisesta työkyvyttömyydestään ja sen syystä työnantajalle ilman lääkärintodistusta.

Sopimus voi koskea enintään kolmea kalenteripäivää kestäviä työntekijän omia sairauspoissaoloja. Työehtosopimuksessa on esimerkkiluettelo asioista, joita sopimuksessa voidaan muun muassa ottaa huomioon.

Paikallinen sopimus tehdään työehtosopimuksen 18 §:n mukaisesti. Sen mukaan sopijapuolina ovat työnantaja tai tämän edustaja ja luottamusmies, työntekijät tai työntekijä.

Paikallinen sopimus on tehtävä kirjallisesti. Se voidaan tehdä toistaiseksi voimassaolevaksi tai määräajaksi. Toistaiseksi voimassaoleva sopimus voidaan irtisanoa noudattaen kolmen kuukauden irtisanomisaikaa. Määräaikainen sopimus, joka on ollut voimassa yli yhdeksän kuukautta, voidaan irtisanoa kuten toistaiseksi voimassaoleva sopimus. Jos sovitettu järjestely on kuitenkin sidottu tiettyyn ajanjaksoon, järjestely jatkuu joka tapauksessa sen loppuun.

Työajan pidentäminen 24 tunnilla

Työajan pidentämistä koskevat määräykset ovat työehtosopimuksen liitteessä 2. Työajan pidennyksen toteuttamistavasta ja -periaatteista sovitaan paikallisesti työehtosopimuksen 18 §:n mukaisesti kuitenkin siten, että sopijapuolina ovat ensisijaisesti luottamusmies ja työnantaja. Työnantaja ja luottamusmies voivat yhdessä sopia, että työajan

3 Lisäys on mainittu työehtosopimuksen 14.9.2016 allekirjoitetussa uudistamis pöytäkirjassa, mutta sitä ei ole Finlexissä julkaistussa työehtosopimuksessa viety paikalleen työehtosopimuksen 11 §:n alle.

pidennyksestä sovitaan yrityksen, alueen, yksikön tai työkohteen työntekijöiden kanssa yhteisesti tai suoraan yksittäisen työntekijän kanssa.

Jos työntekijät eivät ole valinneet luottamusmiestä, sovitaan työajan pidentämisestä työehtosopimuksen 18 §:n mukaisesti työnantajan ja yrityksen, alueen, yksikön tai työkohteen työntekijöiden kanssa yhteisesti. Työnantaja ja työntekijät yhteisesti voivat sopia, että työajan pidennyksestä sovitaan työnantajan ja yksittäisen työntekijän välillä.

Jos paikallista sopimusta ei ole tehty, työnantaja määrää työajan pidennyksen. Säännöllisen työajan ollessa 40 tuntia viikossa pidennys toteutetaan vähentämällä työajan lyhentämismääriä 24 tunnilla. Jos säännöllinen työaika on 37,5 tuntia viikossa, työaika pidennetään joko 0,5 tuntia viikossa tai viikoittainen työaika pidennetään tilapäisesti 40 tuntiin viikossa, täysin kalenteriviikoin. Jos työaika on alle 37,5 tuntia viikossa, työajan pidennys toteutetaan työajan suhteessa viikoittaista säännöllistä työaika pidentämällä.

4. Matkailu- ja ravintola-alan työehtosopimus

Matkailu-, ravintola- ja vapaa-ajan palveluita koskeva työehtosopimus on voimassa 1.2.2017–31.1.2018.

Työehtosopimukseen otettiin kilpailukyky sopimuksen perusteella työajan pidentämistä koskevat määräykset, selviytymislauseke sekä mahdollisuus sopia paikallisesti lyhytaikaisesta sairauspoissaolosta ilmoittamisesta.

Muita uusia määräyksiä uuteen työehtosopimukseen ei sisällynyt.

Työehtosopimus sisälsi jo aiemmin mahdollisuuden ottaa käyttöön työaikapankki.

Lyhytaikaisesta sairauspoissaolosta ilmoittaminen

Työehtosopimukseen otettiin uutena asiana mahdollisuus sopia paikallisesti lyhytaikaisista sairauspoissaoloista ilmoittamisesta (työehtosopimuksen 22 §:n 2 a kohta). Paikallisesti voidaan sopia menettelystä, jossa työntekijällä on mahdollisuus ilmoittaa lyhytaikaisesta työkyvyttömyydestään ja sen syystä työnantajalle ilman lääkärintodistusta. Sopimus voi koskea enintään kolmea kalenteripäivää kestäviä työntekijän omia sairauspoissaoloja. Työehtosopimuksessa on esimerkkiluettelo asioista, joita sopimuksessa voidaan muun muassa ottaa huomioon.

Paikallinen sopimus tehdään työehtosopimuksen 30 §:n mukaisesti. Sen mukaan sopijapuolina voivat olla työntekijä, työntekijät tai luottamusmies, ellei tietyssä työehtosopimusmääräyksessä ole toisin sovittu.

Paikallinen sopimus on tehtävä kirjallisesti. Se voidaan tehdä toistaiseksi voimassaolevaksi tai määräajaksi. Toistaiseksi voimassaoleva sopimus voidaan irtisanoa noudattaen kolmen kuukauden irtisanomisaikaa. Määräaikainen sopimus, joka on ollut voimassa yli 9 kuukautta, voidaan irtisanoa kuten toistaiseksi voimassaoleva sopimus. Jos sovitettu järjestely on kuitenkin sidottu tiettyyn ajanjaksoon, järjestely jatkuu joka tapauksessa sen loppuun.

Työajan pidentäminen 24 tunnilla

Työajan pidentäminen toteutettiin matkailu- ja ravintola-alalla nostamalla säännöllistä enimmäistyöaikaa 111 tunnista 112,5 tuntiin kolmessa viikossa. Keskimäärin kyse on siten työajan pidentämisestä puolella tunnilla viikossa. Työajan pidentämisen toteuttamiseen ei liity paikallisen sopimisen mahdollisuutta. Paikallisesti voidaan sopia työehtosopimuksen mukaan työajan tasoittumisjärjestelmästä siten, että tasoittumiskausi on enintään yhdeksän perättäistä kolmiviikkoisjaksoa. Tämä mahdollisuus oli työehtosopimuksessa jo aiemmin.

Selviytymissopimus

Työehtosopimuksen uudistamispöytäkirjan liitteeksi otettiin pöytäkirja selviytymislausekkeen käyttöön ottamisesta. Sen mukaan jos sopimuskauden aikana paikallisesti yhdessä todetaan yrityksen olevan vakavissa ja poikkeuksellisissa taloudellisissa vaikeuksissa, voidaan paikallisesti sopia työsuhteen ehtojen määräaikaisesta sopeuttamisesta työvoiman vähentämisen välttämiseksi ja toimintaedellytysten turvaamiseksi.

Syy pitää olla tilapäinen, työnantajan vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella oleva olosuhteissa tapahtunut muutos. Syy ei saa olla toimialan tavanomaisesta kilpailusta aiheutuva kysynnän heikkeneminen. Ennen neuvottelujen aloittamista on

mahdollisuuksien mukaan tarkistettava muut työehtosopimukseen sisältyvät paikallisen sopimisen mahdollisuudet ja vaikutukset yrityksen tilanteelle.

Työehtosopimuksen mukaan selviytymissopimuksesta neuvotellaan ja sovitaan luottamusmiehen kanssa. Jos työntekijät eivät ole valinneet luottamusmiestä, selviytymissopimuksesta neuvotellaan yhdessä samanaikaisesti työehtosopimuksen soveltamisalaan kuuluvien työntekijöiden ryhmän kanssa. Sopimuksen voimaantulo edellyttää työehtosopimuksen soveltamisalaan kuuluvien työntekijöiden ryhmän keskuudessaan tekemää yhteistä päätöstä.

Selviytymissopimuksen voimassa ollessa työnantaja ei saa taloudellisin ja tuotannollisin perustein irtisanoa tai osa-aikaistaa työntekijöitä eikä lisätä vuokratyövoiman käyttöä. Jos kuitenkin työnantajan edellytykset tarjota työtä vähentyvät olennaisesti ja äkillisesti ennalta arvaamattomasta, työnantajasta riippumattomasta syystä, lomauttaminen on sallittu sopimuksen voimassa ollessa.

Paikallisella sopimuksella ei voida leikata (työehtosopimuksen mukaista) palkkaa tai työehtosopimuksen mukaisia palkan lisä, sairausajan tai perhevapaa-ajan palkkaa tai muita palkan luonteisia eriä. Sen sijaan sopimuksella voidaan siirtää lomarahaa, sunnuntaityökorvauksen, lisä- ja ylityökorvauksien (työehtosopimuksen mukaiset korotetut palkanosat) maksamisajankohtaa enintään 12 kuukauden ajalta. Osapuolet voivat sopia kuitenkin toisin tarkemmasta maksuaikataulusta selviytymissuunnitelmasa. Sopimuksella voidaan myös sopia lomautusilmoitusajan lyhentämisestä 14 päivästä seitsemään

päivään. Myös työvuoroluettelon julkaisuaikataulusta ja muuttamisen perusteista voidaan sopia toisin osana selviytymissopimusta.

Paikallinen sopimus voidaan tehdä siksi määräajaksi, jonka kuluessa yhteisesti arvioidaan edellytysten selviytymissopimuksen käyttämiseksi olevan voimassa, kuitenkin enintään vuoden määräajaksi. Mikäli sopimus tehdään vuotta lyhyemmäksi ajaksi, sopimus voidaan uudistaa, jos sen tekemisen edellytykset määräajan päättyessä ovat edelleen voimassa. Sopimusten enimmäispituus yhteenlaskettuna ei voi ylittää yhtä vuotta ensimmäisen sopimuksen alkamisajankohdasta laskettuna.

Sopimus tehdään kirjallisesti. Sopimus tulee päättää ennenaikaisesti, mikäli edellä kuvattuja perusteita sen voimassaolon jatkamiselle ei enää ole olemassa. Sopimus voidaan tehdä myös ehdolliseksi, yrityksen taloudellisen tilanteen kehityksestä riippuvaiseksi. Sopimus purkautuu voimaantuloista lukien, mikäli osapuoli syyllistyy olennaiseen sopimusrikkomukseen tai sopimus on saatu aikaan olennaisesti väärin perustein.

Työaikapankki

Työaikapankista on määräys työehtosopimuksen 12 § 3 kohta (paikalliseen sopimiseen perustuva vuosityöaikajärjestelmä). Tämä määräys oli jo aikaisemmassa työehtosopimuksessa. Työaikajärjestelmän käyttöönotosta tulee sopia työpaikka-kohtaisesti työehtosopimuksen 30 §:n mukaisesti luottamusmiehen kanssa. Sopijakumppanina voi olla siis vain luottamusmies.

5. Tietotekniikan palvelualan työehtosopimus

Tietotekniikan palvelualan työehtosopimus on voimassa 1.11.2016–31.10.2017.

Työehtosopimus sisälsi jo aiemmin pöytäkirjan paikallisesta sopimisesta poikkeustilanteissa (selviytymislauseke) sekä mahdollisuuden ottaa käyttöön työaikapankki. Uusia paikallisen sopimisen mahdollisuuksia sisällytettiin työajan pidentämiseen 24 tunnilla sekä joihinkin työaikaan päivätyössä ja vuorotyössä koskeviin määräyksiin (työehtosopimuksen 8 ja 9 §).

Työajan pidentäminen 24 tunnilla

Työehtosopimuksen 8 §:n 12 kohdassa on määrätty työajan pidentämisen toteuttamisesta. Työajan pidentämisen toteuttamistapa on mahdollista sopia paikallisesti luottamusmiehen tai rekisteröidyn yrityskohtaisen työntekijöiden yhdistyksen kanssa. Jos näitä ei ole yrityksessä, sopimus voidaan tehdä työntekijöiden muuten sopimalla tavalla.

Sopimus on tehtävä kirjallisesti ja se on voimassa kalenterivuoden kerrallaan. Sopimus jatkuu toistaiseksi, ellei sopijapuoli viimeistään syyskuun loppuun mennessä kirjallisesti irtisano sopimusta päättymään kuluvan vuoden loppuessa.

Työehtosopimus ei rajoita osapuolten mahdollisuutta päättää paikallisesti sopien työajan pidentämisen toteutustapaa. Jos sopimus sisältää arkipyhän ottamisen työpäiväksi, työehtosopimuksen mukaan tällaisena arkipyhänä työskentelyyn eri tarvita erillistä suostumusta ja työstä ei makseta tällöin työaikalain mukaista sunnuntaityökorotusta.

Osa-aikaisella tai vain osan kalenterivuotta työskentelevillä työajanpidennys toteutetaan kuitenkin suhteessa säännöllisen työajan pituuteen. Jos työntekijälle ei ole määritelty vähimmäistyöaika, työaika ei pitene.

Jos paikallista ratkaisua ei saavuteta, työnantaja voi osoittaa työnajan pidennyksen työehtosopimusmääräyksen mukaisesti. Tällöin työnantaja voi osoittaa työntekijälle viikon ilmoitusaikaa

noudattaen käytössä olevan työtuntijärjestelmän lisäksi säännöllistä työtä enintään kaksi tuntia työpäivän alkuun tai loppuun.

Paikallinen sopiminen poikkeustilanteessa (selviytymissopimus)

Työehtosopimuksen pöytäkirja paikallisesta sopimisesta poikkeustilanteessa on allekirjoitettu 16.11.2011. Se on siten ollut osa työehtosopimusta jo ennen kilpailukyky sopimusta, eikä pöytäkirjaan tehty kilpailukyky sopimuksen perusteella muutoksia.

Työehtosopimuksen mukainen selviytymissopimus voi koskea palkka- tai muista taloudellisia etuuksia koskevia vähimmäisehtoja. Näistä vähimmäisehdoista voidaan poiketa, jos on olemassa työehtosopimuslain 7 luvun 3 §:n mukainen tuotannollinen, taloudellinen tai toiminnan uudelleenjärjestelyyn liittyvä irtisanomisperuste.

Selviytymissopimus voidaan tehdä yritystä tai sen osaa koskien. Sopimuksen osapuolina ovat työehtosopimukseen sidottu työnantaja ja luottamusmies, tai tämän puuttuessa työntekijät tai rekisteröity yritys kohtainen työntekijöiden yhdistys.

Sopimus tehdään määräajaksi ja enintään vuodeksi. Työehtosopimuksessa edellytetään, että sopimus annetaan tiedoksi työehtosopimusosapuolille, jotka voivat tarkistaa sen.

Työaikapankki

Työaikapankin käyttö on ollut tietotekniikan palvelualalla mahdollista jo aiemmin. Työaikapankkia koskevat määräykset ovat työehtosopimuksen liitteenä 5. Työaikapankilla tarkoitetaan yritys- tai työpaikkatasolla käyttöönotettuja työ- ja vapaaajan yhteensovitusjärjestelyjä, joissa sovitaan työajan eri osatekijöiden ja/tai rahan säästämisestä sekä yhdistämisestä toisiinsa pitkäjänteisesti.

Työaikapankin käyttöönotosta sovitaan työehtosopimuksen 25 §:n mukaisella paikallisella sopimuksella. Työehtosopimuksen 25 §:n mukaan paikallisesta sopimuksesta voivat neuvotella työehtosopimusta noudattava työnantaja ja luottamusmies tai rekisteröity yrityskohtainen työntekijöiden yhdistys, tai jos luottamusmiestä ei ole valittu, työntekijät.

Paikallinen sopimus on 25 §:n mukaan tehtävä kirjallisesti. Siitä on käytävä ilmi, ketä sopimus koskee, mistä työehtosopimuksen kohdasta on sovittu ja mitä. Sopimus voi olla määräaikainen tai voimassa toistaiseksi. Jälkimmäisessä tapauksessa sopimus on irtisanottavissa kolmen kuukauden irtisanomisaikaa noudattaen, ellei ole sovittu lyhemmästä irtisanomisajasta. Mikäli sovittu järjestely on sidottu tiettyyn ajanjaksoon, järjestely jatkuu kuitenkin sen loppuun.

6. Yksityisen sosiaalipalvelualan työehtosopimus

Yksityisen sosiaalipalvelualan työehtosopimus on voimassa 1.2.2017–31.1.2018.

Kilpailukyky sopimuksen mukaisesti siihen otettiin työajan pidentämistä koskeva määräys, selviytymislauseke, luottamusmiesten toimintaedellytyksiä koskevia määräyksiä sekä työaikapankkia koskeva määräys.

Työajan pidentäminen 24 tunnilla toteutettiin yksityisellä sosiaalipalvelualalla siten, että viikoittaista säännöllistä työaikaa pidennettiin puolella tunnilla. Työajan pidentämisen toteuttamiseen ei liity paikallisen sopimisen mahdollisuutta.

Uusia paikallisesti sovittavia asioita ovat selviytymissopimuksen tekeminen, paikallinen sopiminen työajoista sekä työaikapankin käyttöönotto.

Selviytymissopimus

Selviytymissopimus on osa työehtosopimuksen paikallisen sopimisen liitepöytäkirjaa. Selviytymissopimusta koskevan määräyksen mukaan työehtosopimusosapuolet eivät voi riitauttaa tai kumota paikallista sopimusta, joka on tehty kyseisen määräyksen mukaisesti. Lisäksi selviytymissopimuksen täytyy täyttää sopimuksen osapuolia ja sopimuksen taustalla olevaa tilannetta koskevat edellytykset.

Selviytymissopimuksen osapuolena voivat olla vain työnantaja ja työehtosopimuksen allekirjoittajajärjestön luottamusmies. Tullakseen voimaan yksittäistä työntekijää sitovaksi työntekijän on osaltaan hyväksyttävä selviytymissopimus.

Selviytymissopimuksen yleisenä edellytyksenä on erittäin painavien ja poikkeuksellisten taloudellisten syiden olemassaolo tilanteissa, joissa sopimus yhdessä muiden toteutettavien toimenpiteiden kanssa on välttämätöntä työnantajan toimintaedellytysten ja työpaikkojen turvaamiseksi. Taustalla on siten oltava taloudellisia vaikeuksia, jotka johtaisivat työvoiman käytön vähentämisiin taloudellisilla perusteilla. Sopimuksen perusteena ei kuitenkaan

voi olla kilpailuedun hankkiminen suhteessa muihin alan yrityksiin.

Sopimuksen vaikutuksena on, että sopimuksen tehnyttä työntekijää ei voida lomauttaa, osa-aikaistaa tai irtisanoa taloudellis-tuotannollisin syin sopimuksen voimassaoloaikana eikä kahden kuukauden kuluessa sen päättymisestä.

Sopimus on tehtävä kirjallisesti. Se voi olla kestoltaan enintään vuoden voimassa oleva määräaikainen sopimus, kuitenkin enintään voimassaolevan työehtosopimuskauden loppuun. Jos yrityksen taloudellinen tilanne parantuu odottamattomasti ja olennaisesti sopimuksen teko hetken verrattuna, sopimus voidaan kuitenkin irtisanoa kesken sopimuskauden kolmen kuukauden irtisanomisajalla.

Sopimus voidaan tehdä vain lomarahasta. Sopimuksessa voidaan sopia lomarahahan suuruudesta, vapaaksi vaihtamisesta ja maksuajankohdasta. Työntekijän palkkaa voidaan sopia alennettavaksi enintään lomarahahan poistoa vastaavalla määrällä, kuitenkin niin, ettei palkkaa sovita alle työntekijän tehtävänmukaisen saman paikkakuntakalleusluokan peruspalkkatason.

Edellyttämällä selviytymissopimuksen osapuoleksi luottamusmiestä työehtosopimuksessa on suljettu järjestäytymättömät työnantajat selviytymissopimuksen käytön ulkopuolelle. Vaikka työnantaja olisi järjestäytynyt, sopimus ei ole mahdollinen, ellei yrityksessä ole nimenomaisesti työehtosopimuksen allekirjoittaneeseen järjestöön kuuluvaa luottamusmiestä.

Paikallinen sopiminen työajoista

Työehtosopimuksen mukaan työajoista voidaan sopia paikallisesti kaksiportaista mallia noudattaen. Kaksiportaisuus tarkoittaa sitä, että ennen yksilötason sopimista on sovittava yritys- tai yksikkötasolla työehtosopimuksen 7 §:ssä mainittujen työaikajoustojen käytöstä.

Työehtosopimuksen 7 § sisältää seuraavat mallit työaikajoustoön:

- a) työajan tasoittaminen usean työvuoroluettelon kuluessa;
- b) vuorokautisen enimmäistyöajan pidentäminen 12 tuntiin yleis- ja toimistotyöajassa;
- c) työvuoron enimmäispituuden pidentäminen jaksotyössä 15 tuntiin; ja
- d) mahdollisuus poiketa jaksotyössä kuuden viikon työvuoroluetteloa käytettäessä 126 tunnin enimmäisrajoituksesta kolmen viikon ajanjaksolla.

Vaihtoehtoisissa b–c edellytetään, että työaika tasoittuu tasoittumisjaksolla työehtosopimuksen mukaiseen enimmäistyöaikaan.

Yritys- tai yksikkötason työaikasopimus tehdään luottamusmiehen kanssa. Jos työpaikalla ei ole luottamusmiestä, sopimus voidaan tehdä kaikkien työntekijöiden kanssa tai muun työntekijöiden valitseman edustajan kanssa. Tällaisessa sopimuksessa sovitaan siitä, mitä työaikajoustoista voidaan soveltaa yrityksessä. Yksilötason sopimus tietyn työaikajouston soveltamisesta tehdään suoraan yksittäisen työntekijän kanssa.

Sekä yritys- tai yksikkötason että yksilötason työaikasopimus ja siihen liittyvä työaikasuunnitelma on tehtävä kirjallisesti. Järjestelmän käytöstä

voidaan sopia toistaiseksi tai kerrallaan enintään vuoden määräajaksi. Toistaiseksi voimassa oleva sopimus on mahdollista irtisanoa sovittaessa tai kolmen kuukauden irtisanomisajalla. Päätymishetkellä kulumassa oleva tasoittumisjakso jatkuu kuitenkin sovitun tasoittumisjakson loppuun asti.

Työajoista on mahdollista sopia paikallisesti myös järjestäytyneessä yrityksessä (työaikalain 10 §).

Työaikapankki

Työaikapankkia koskevat määräykset ovat työehtosopimuksen liitteenä. Yksityisellä sosiaalipalvelualalla työaikapankilla tarkoitetaan vapaaehtoista järjestelyä, jossa vapaa-ajaksi muutettuja lisä- ja ylitöitä, tuntikohtaisia lisiä tai varallaolokorvauksia voidaan sopimalla säästää. Työaikapankki ei kuitenkaan muuta voimassa olevia työaika- ja tasoittumisjärjestelmiä.

Työehtosopimuksen mukaan työaikapankin käyttöön otosta ja sen tarkemmasta sisällöstä sovietaan työnantajan ja työntekijän välillä. Sopimus voidaan tehdä toistaiseksi tai määräajaksi. Sopimus voidaan irtisanoa perustellusta syystä neljän kuukauden irtisanomisaikaa noudattaen. Määräaikainen sopimus on vuoden kuluttua irtisanotavissa samaa neljän kuukauden irtisanomisaikaa noudattaen.

Lähtökohtana työaikapankkijärjestelmissä on työn ja vapaa-ajan mahdollisimman hyvä yhteensovittaminen työyhteisön toiminnallisten ja työntekijän yksilöllisten tarpeiden kanssa. Työnantaja ja työntekijä sopivat työaikapankkivapaiden pitämisaikakohdasta joko järjestelmästä sovittaessa tai järjestelmän kuluessa.

